

SZOPHOKLÉSZ: ANTIGONÉ

ELŐZMÉNYEK

- Mindaz, amit Thébaiban Oidipusz király száműzetése óta történt, a nézők előtt ismert volt a thébai mondakörből, de kiolvasható a dráma első jeleneteiből is.
- Eszerint Oidipuszt két fia követte a trónon, de Eteoklész száműzte Polüneikészt, aki Argosz királyát hívta segítségül, hogy visszaszerezze hatalmát.
- Előző éjjel ért véget az ostrom. A thébaiak győztek, de elesett egymás kezétől Oidipusz mindkét fia, így Kreón került a trónra.

AZ ELŐJÁTÉK

- Itt is a drámát éltető konfliktus bemutatására szolgál.
- Megtudjuk, hogy Kreón, az új király halálbüntetés terhe mellett megtiltotta Polüneikész elhantolását, de Antigoné Polüneikész idősebb húga, akiről később kiderül, hogy Kreón leendő menyje, eltökéli, hogy megadja neki a végtisztességet. Fiatalabb lánytestvérével, Iszménével látjuk vitázni, aki nem hajlandó neki segíteni.

-
- A két nővér párbeszéde meghitt hangon indul, a jelenet végén mégis haraggal válnak el egymástól. Mindketten a másik önérzetébe gázolnak, miközben a maguk önérzetét védik.
  - Antigoné semmi esélyt nem ad félénk húgának önbecsülése megőrzésére, amikor előterjeszti kérését:

„Most hát megmutathatod:

Nemes vagy-é, vagy csak nagyok korcs fajzata.”

-
- Iszméné nem vitatja, hogy Kreón parancsa zsarnoki, és hogy a holtaknak eltemetés járna.
  - Csakhogy nincs meg benne az a halálmegvető bátorság, ami nővérében, ezért tagadja meg tőle a segítséget.
  - Talán megtehetné, hogy szó nélkül elviseli nővére megvetését. Félénkségét azonban megpróbálja érvekkel igazolni: kétszer is esztelennek nevezi Antigonét, és megkísérli tervéről lebeszélni.
  - Ezzel viszont ő bántja meg nővérét, akinek hősiességét megkérdőjelezi, ostobaságnak mondja.

-
- E dráma párbeszédeiben a szerepek rendre felcserélődnek, itt is.
  - Míg kezdetben Antigoné kérleli eredménytelenül Iszménét, a jelenet végén Iszméné könyörög hiába Antigonénak, most már Antigoné az elutasító, Iszménével semmi közösséget nem vállal.
  - Csalódottságával, megbántottságával magyarázható, hogy valóban esztelen szavakra ragadtatja magát: Iszménét arra biztatja, hogy ne titkolja, sőt kiáltsa világgá, hogy ő mire készül.

A BEVONULÓ KAR ÉNEKE

- Arról árulkodik, hogy a város vénei békés, nyugodt jövőben reménykednek:

„Végre leszállt szent Győzelem istenasszonya,

Sokszekerű Thébát kegyesen megáldva!

Itt az idő, hogy a harc emléke fakuljon a szívben!”

- Az érkező Kreón azonban hamar rácáfol reményeikre: szavai új ellenségeskedés magvait hintik el.

-
- Az első párbeszédés részben Kreón a karhoz fordul, és megtartja trónbeszédét.
  - Megtudjuk ebből, hogy a kar tagjait azért hívatta, mert a támogatásukra számít, és nem is ok nélkül, hiszen azok a vének, akiket összehívott, már Láiosznak, Oidipusznak és Oidipusz két fiának is engedelmes alattvalói voltak.
  - Tudatosan választotta ki híveiül éppen őket – ez kétségtelenül zsarnoki hajlamra vall.

-
- Első pillantásra teljesen érthetetlen, hogy Kreón miért mondja az egybegyűlteknek:

„S ki bárcsak egy barátját többre tartja e

szülőhazánál: azt többé nem ismerem!”

- És az sem érthető, miért mondja, hogy nem hallgathat, ha pusztulás vár a polgárookra üdvösség helyett.
- A „barát”, akiről ő beszél, politikai szövetséges, és amikor megtiltja Polüneikész eltemetését, azt szeretné kipuhatolni, nincsenek-e párthívei Polüneikésznek saját alattvalói között.

- A kar tagjaitól afféle hűségnyilatkozatra, esetleg ellenkezésre számít, ezek azonban elmaradnak.

- A kar érezhetően csalódott, kitér az együttműködés elől; meghajlik ugyan, de nem lelkesedik.

-
- Alig hirdette ki Kreón első parancsát, máris megjelenik egy Őr azok közül, akiket Polüneikész holttestének őrizetére rendelt.
  - Hiába volt a szigorú tilalom, valaki porral hintette be a testet (ez jelképes temetésnek számít).
  - A kar ekkor váratlanul Kreón rendeletének istentelenségére céloz:
*„Uram, magamban rég azon töprenkedem,
hogyan az, mi történt, isteneknek műve tán.”*
  - Csakhogy Kreón gorombán letorkollja, és a maga rögeszméjét hangoztatja: politikai összeesküvésről van szó, és az öröket lefizették!

-
- A második párbeszédés részben viszontlátjuk az Őrt, ezúttal a tetten ért Antigonét hozza.
  - Kreón hosszan faggatja, és csak akkor engedi el, amikor Antigoné személyesen ismeri be tettét.
  - A váratlan fordulat ugyanis rácsáfolt az elméletére, de ő nem akarja belátni tévedését. Ragaszkodik hozzá, hogy összeesküvés történt, ezért vádolja meg az ártatlan Iszménét.
  - Csakhogy minduntalan meglepetések érik. Antigoné kihallgatása során szerepük felcserélődik: Antigoné vádolja őt, és ő kényszerül védekezni.

-
- Iszméné eközben nemhogy kerülné, de vágyik a halálra.
  - Kreón, aki csak politikai szempontokat ismer, egyiküket sem érti.
  - Antigoné feltétlen testvéri szeretete és istenfélelme éppolyan felfoghatatlan számára, mint Iszméné büntudata és kétségbeesettsége: esztelennek nevezi ezért őket.

-
- A harmadik párbeszédes részben Kreón és fia, Haimón vitáját látjuk. Akárcsak az Előjátékban, Antigoné és Iszméné párbeszéde során, a kezdeti bizalom szertefoszlik, és gyűlöletbe csap át. Haimón, aki kéréssel jött apjához, felháborodva hagyja őt magára.
  - A beszélgetés eleve feszült hangulatban indul.
  - Haimón, Antigoné jegyese hivatlanul érkezik, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy apját meglágyítsa.
  - Türelmesen végighallgatja Kreón kétes érveit, melyekkel a király a maga tekintélyét a legfőbb államérdekként mutatja be. Nem kezd vitába erről, inkább apja érdekeinek védelmezőjeként lép fel: megpróbálja rádöbbszteni, hogy tekintélye szenved csorbát, ha semmibe veszi a város közvéleményét.

-
- Kreónnak nincsenek ellenérvei, ezért ismét a másik fél szavahihetőségét veszi célba: fiát elfogultnak, „asszony rabjának” mondja.
  - Még cinkossággal is megvádolja, holott maga is elismerte, hogy Antigoné egymaga követte el a tettét.

-
- A kar ezúttal is a szokott módon reagál: láthatóan Haimónnak ad igazat, de Kreóonnal szembeállni nincs elég bátorsága.
  - Erósz hatalmát hirdető szavai látszólag Haimónt ítélik el, de ugyanúgy szólhatnak Kreón ellen, aki Erósz mindenkin diadalmas hatalmát, azaz Haimón szerelmének erejét nem képes felismerni.

-
- A negyedik párbeszédés részben először a kar és Antigoné találkozását láthatjuk. Antigoné, aki korábban halálmegvető bátorságot mutatott, most, a halál torkában érthetően megretten, és szolidaritást vár a kartól.
  - Azért idézi Nióbé sorsát, hogy részvétet keltsen, a kar viszont szándékkal félreérti, szerinte Antigoné büszke lehet, hogy egy isten sorsában osztozhat.

-
- Antigoné megátkozza elítélőit, azaz Kreón mellett a kart is, végső érvül még fejedelmi származását is szóba hozza, de hiába minden, a kar nem elég bátor, és amikor Kreón megjelenik, még a szaván is fordít.

-
- Alig hurcolják el Antigonét, megjelenik Teiresziász, a vak jós, az istenek szószólója. Jeleket említ, melyek az istenek haragjára utalnak, és Kreónt teszi ezért mindenki előtt felelőssé.
  - Kreón parancsát szégyenletesnek és istentelennek mondja, és Haimónhoz hasonlóan Kreónt makacsságáért korholja.
  - Kreón észére próbál hatni, de Haimónhoz hasonlóan hiába, Kreón a szokott módon reagál: szavahihetőségét kérdőjelezi meg.

-
- Kreón csak akkor törik meg, amikor a jós egy jóslattal megrémíti: voltaképpen Haimón szavainak igazi értelmét tárja fel előtte.
  - Kreón megéri, hogy tévedhet ő is, elfogja a félelem, nemhogy alázatossá, de valósággal gyámoltalanná válik.

-
- A kar Kreón fordulatát kitörő örömmel fogadja: egy Dionüszosz-himnusz énekel, akár a darab élén.

  - Szophoklész itt is azzal a fogással él, mint az Oidipusz királyban: hiú reményeket kelt, mielőtt lesújt a végzet.

-
- Az utójáték a megjövendölt katasztrófát hozza.
  - Egy hírnöktől megtudjuk, hogy Antigoné és Haimón öngyilkos lett – a kor szavai Erósz hatalmáról és Teiresziász intő jóslata beigazolódottak.
  - A jók szavain felbátorodott kor nyíltan Kreónt hibáztatja mindezért, maga Kreón is elismeri esztelenségét, és hogy az istenek ellen vétett.

-
- Pedig egy újabb csapás is vár még rá: felesége, Eurüdiké – fia halálát hallva – szintén végez magával.
  - A magára maradt, elátkozott Kreón viszont nem halhat meg: így teljesedik ki büntetése, hiszen ő senkit sem szeretett annyira, hogy az Alvilágban nyugalom várná.

MIÉRT TEMETI EL TESTVÉRÉT ANTIGONÉ?

- A halottak eltemetésének szokása vallási elképzelésekre épült.
- A holttestek eltemetését a görögök nemcsak a holtakkal, hanem az istenekkel szemben is kötelességüknek érezték.

-
- A görögök úgy hitték, hogy maguk a temetetlen holtak is képesek ártani az élőknek. Az Antigonében mindenekelőtt az Őr az, aki ennek megfelelően értelmezi az ismeretlen tettes tettét:

„Eltűnt a holt; de nem temette senki el,

Csak porral fedte, hogy *ne szálljon átka rá.*”

- A korabeli felfogás szerint ugyanis annak, aki temetetlen holttestet látott, és nem temette el, a cserbenhagyott lélek bosszújától kellett tartania.

-
- Antigoné is említ olyan érvet, mely úgy tünteti fel tettét, mintha testvére haragjától tartana.
  - Mindez azt a benyomást keltheti, hogy Antigonét csak vallási szempontok motiválták. De amit tesz, éppúgy fakad legtermészetesebb érzéseiből: fivére iránti szeretetéből és abból a fájdalomból, amit temetetlen teste láttán érez.
  - Átéli, átérzi az isteni törvények igazságát: számára a temetés nem pusztán szokás, nem külsőség, hanem belső kényszer, és ezzel a belső, érzelmi késztetéssel összhangban vannak az istenek törvényei.

-
- Köszönöm a figyelmet!